

Återvinning - hopp, förlitan, förtröstan, förväntan

En lastbil med en lysande grön container tippade återvinningsmaterial på Återvinningscentralens grusplan vid skylten Obs! Enbart rent trä! Strax intill hade de två lastmaskinerna slutat sitt arbete, och den nyflisade högen doftade trä och lyste mot en blå himmel.

Men trettonåringen Ludvig hemma tyckte att sopsorteringen var meningslös, eftersom jorden ändå skulle gå under om tvåhundra år. Det gav mig ett knip i hjärtat att han skulle ha så lite förtröstan inför framtiden. Kunde jag ge honom hopp genom foton av sopsortering och återvinning? Jag ville försöka.

Den elfte februari blåste det kallt från havet. Första dagen på återvinningscentralen, ÅC, gick jag runt i två timmar och bestämde mig för olika fasta punkter att ta bilder från. Jag tänkte mig att i bilderna sedan se förändringar över tid, kanske till och med skönhet, kanske något annat som jag inte ens hade tänkt på ännu. Bilderna borde visa det riktiga i att sortera soporna på rätt sätt, och att det är hoppfullt att så många vill sortera sina sopor medan tiden går. Alla som kommer till ÅC har gjort en extra ansträngning och ett val – de vill verkligen göra rätt och sortera rätt.

Sophantering i Varbergs kommun sköts av ett bolag, VIVAB AB, gemensamt för Varberg och Falkenberg.

Avfallschefen hade gett mig lov att fotografera på Hamnvägens återvinningscentral, men sa samtidigt att det fanns andra anläggningar som var modernare och därmed i bättre skick. Inte ens återvinningscentraler är opåverkade av tidens gång. Hamnvägen ligger dock nära där jag bor och praktiskt på väg ut ur sta'n mot mina gamla föräldrars hus.

Till ÅC kom män i bilar och slängde, kvinnor följde med och sorterade, rampvärdar visade till rätt container, lastbilar och traktorer flyttade och höll ordning. Klass, kön, ålder, ekonomi och hälsa – allt påverkade inställningen till avfall och sopsortering. Fanns det hopp om framtiden på Återvinningscentralen?

Avfallet deponerades i olika avdelningar – mest i containrar, men även i en del utrymmen som avgränsades av betongmurar eller bara i högar utmärkta med skyltar. På den stora grusplanen som vette mot Getteröns fågelstation låg en stor hög med trä som skulle återvinnas. Den fångade mitt intresse. Efter en liten stund under mitt första foto-besök var jag redan säker på att hoppet måste gestaltas av människor, men min kamera såg bara den där högen med trä. Jag bestämde mig för att fotografera just den.

Trä som material är laddat med andra associationer än till exempel plast. Trä är varmt och naturligt, plast är konstgjort och miljöstörande. Trä är förnyelsebart, plast är fossilt och en ändlig resurs. Men allt finns tillsammans i ett komplicerat konsumtionssamhälle.

Inom skogsnäringen står transportererna för en hög andel av produktionskostnaden och oljeberoendet är stort. Det avverkningsmogna trädet sågas för det mesta ner av en skördare. Därefter hämtas det av en skotare, som kör det till ett upplägg vid en skogsbilskant. Båda maskinerna går på diesel. En timmerbil hämtar virket vid upplägget och transporterar det vidare, kanske till ett annat upplägg, till ett sågverk eller en massafabrik. Där läggs det på en timmerplan och transporteras så småningom av en maskin in i fabriken eller sågverket, eller också vidare till en annan transport. Sågverket och massafabriken producerar en vara, som i sin tur ska fraktas till köparen. Tåg, båt eller lastbil tar det vidare. Om annan vidareförädling sker – sågat virke kanske ska målas eller byggas ihop till hus eller möbler – följer ytterligare transporter till återförsäljare och andra kunder i flera led. Innan träet slutligen hamnar på ÅC i Varberg har det helt säkert gjort en lång, oljebaserad resa. Och inte ens där är det slut.

Ibland är bilderna klokare än fotografen. Istället för att tvinga fram en bildhistoria om hoppfullhet och återvinning ville jag vara öppen för den historia som ville berättas. Vad kunde bilderna säga?

Den stora trähögen fylldes hela tiden på. Personbilar svängde fram på grusplanen, backade upp mot högen och föraren och passageraren lastade ut brädor, trä möbler, träsaker och vad som helst tillverkat av trä. Skylten angav ”Enbart rent trä”, men jag såg spånmöbler och allt möjligt i högen. Fina, svarvade bordsben och en rejäl träpall påminde mig om pappa och hans snickarbod där han alltid har tyckt om att hålla till, gärna för att svarva i trä. Meningslösa lampfötter och ganska fula träskålar har han svarvat av stockar från ett gammalt fruktträd eller en del av en kasse-rad vävstol.

Mamma och pappa har i stort sett aldrig slängt en möbel. Först inköptes den. Det är inte på IKEA, utan de köpte en gång sina möbler i en ”riktig” möbelaffär när de skulle sätta bo. Under åren har de bytt ut vardagsrumssoffan och en del andra möbler, men det är inte i takt med trenderna. Ofta har jag sedan hittat de uttjänta möblerna i allt sämre skick i snickarboden eller i ett uthus där de har använts. Det mesta kan vara bra att ha. Långsamt har de annars blivit ved, en återvinningscykel utanför stadens anläggning.

Under ett par vårmånader besökte jag ÅC då och då. Högen låg där. Våren var kall. Jag förväntade mig att högen skulle växa och såg fram mot att dokumentera det. Efter ett tag insåg jag att högen visserligen växte men bakom den front som jag fotograferade. Nu blev det istället själva strukturen på högens yta, vädret, det skiftande ljuset, tiden på dygnet och himlen som jag fotograferade, medan bilarna med trä till återvinningen lastades av i ett flöde. Det tog aldrig slut.

Det var mest män som slängde trä i återvinningen. Kanske för att det är större grejer - möbler, brädor, luckor, konstruktioner. Ofta kom de med släpvagnar. Hur långt hade träet fraktats under sin livscykel?

Jag besökte ÅC flera gånger i veckan i både regn och snö, i rent morgonljus och dystert eftermiddagsljus. Ibland var det full fart på bilarna som snurrade runt, ibland var det alldeles stilla och jag var ensam. Fåglar seglade över området. Personalen sopade.

Ibland hade flishögen fått en delvis ny profil, när lastmaskinen hade knuffat ihop den. Något ändrades. Den var ändå alltid densamma.

Men snart skulle flisbilen komma, som den gör tre fyra gånger per år, för att flisa alltihop. Det flisade skulle köras till ett energiverk för att eldas och ge värme. Äntligen skulle något hända.

Under denna fotoperiod växte samtidigt ägodelarna runt mig, egna och andras, till en både fysisk och mental tyngd som hela tiden krävde åtgärder och ställningstaganden, och ibland blev jag tvungen att ta ägodelarna till återvinningscentralen. Vad var skräp och vad var värdefullt?

Det hände jämsides i tiden. Adam skulle studera i Tjeckien. Han lämnade en studenttillvaro i Stockholm och kunde inte ta med sig ut i Europa det han ägde men inte behövde. Redan tidigare hade han lämnat några flyttkartonger med osorterade ungdomssaker åt mig att ta hand om. Böcker, slalomskidor – inte kunde han släpa runt dem till tillfälliga studentbostäder i Sverige eller världen. Samtidigt emigrerade Joel med sin familj till Adelaide. Kvar lämnade han ett hus i Göteborg, och på den vinden blev det fullproppat med saker han inte kunde slänga just då. Barncyklar, böcker, dyrare lampor och småmöbler. I huset, som skulle hyras ut, fanns det ändå kvar saker. De fyllde flera kärror till tippen, och jag fick ta hand om rejäla resväskor och lådor med saker han kanske ville ha kvar men inte orkade ta ställning till just den dagen emigrationen skulle ske. Sju plastkassar mat från frys och kylskåp slängdes. Mycket annat fanns kvar.

Under tiden blev mina föräldrar allt äldre och svagare. Det blev tydligt att de inte själva kunde fatta beslut om framtiden, fastigheten där de bor, eller ens enklare vardagsrutiner som vad som skulle handlas, slängas eller sparas. En bostad på 180 kvadratmeter, ett stort uthus och flera förråd är fortfarande fyllda med minnen, vackra och fula saker, meningslösa prylar och praktiska anordningar om vartannat. Överallt rester av konsumtion, föremål som hade svarat mot verkliga behov eller förvirrade begär, och nu måste man ta ställning till dem.

Min man och jag flyttade till Varberg i september, och vi blev väl medvetna om att det man inte slänger nu, måste man ta hand om sedan, stuva undan eller slänga i soporna. Och det är ju inte så enkelt – bor man i en stad, kan man inte slänga skräp utanför huset eller elda upp det i en tunna, något min pappa annars brukade göra när han fortfarande stod på benen.

Att vara människa är att ta hand om sina sopor. Men mamma och pappa kunde inte längre gå ut till soptunnan. Det gjorde visserligen hemtjänsten, men hur skulle man göra med sopsorteringen – allt som inte är matavfall och inte heller bör gå i hushållsavfall, utan samlas ihop och köras iväg till återvinning: pappersförpackningar, glas, plast och metall. Vi andra samlade deras skräp i kassar i hallen. De gamlas vardagsliv gav stora volymer återvinningsbart material, framför allt plast och kartong från snabbmatsförpackningar. Att sortera soporna i rätt återvinningsfack är en moraliskt riktig handling, och nu var det alltför lätt att göra fel.

Att ta hand om alla dessa föremål från plastvardag till trähistoria. Att välja mellan skräp och värdefullt. Att återvinna eller inte.

I maj kom till slut fliskrossen till återvinningscentralen på Hamnvägen.

Fliskrossen styrdes med en fjärrkontroll. En lastmaskin med skopa lyfte upp det som skulle flisas till ett transportband som matade fram mot valsar med piggar. Valsarna tryckte materialet mot plåtar och galler i tuggen. En magnet, monterad över transportbandet, skulle sortera bort metall, exempelvis spikar. De hamnade i ett kärl. Aluminium, som inte är magnetiskt, spottades ut om det inte följde med ”klämt” mellan magnetiskt material.

Processen var högljudd och dammade rejält. Medan flis-tuggen arbetade bakom högen med återvinningsmaterial, körde personbilsförarna med viss tvekan och försiktighet

fram med nytt material till högen.

Nästa dag för mitt besök stod flistuggen stilla. En packning behövde bytas. Jag fick tillfälle att tala med föraren av lastmaskinen, och han ställde upp som fotomodell i den flisade högen. Den hade växt till oanade höjder bakom det oflisade träet. Det hade krävts en erfaren lastmaskinsförare för att skopa upp flis och bygga upp en hög i avsatser som lastmaskinen därefter skulle kunna köras upp på, för att fortsätta att bygga flishögen.

Tre maskiner var igång samtidigt, när allt fungerade, två lastmaskiner och en flistugg. I vissa ögonblick löpte allt som i en koreograferad dans: Skopor drog mot marken, höjdes och gapade, tömde sig på rätt ställe, flistuggen sträckte nacken och flisen matades ut i ojämna strömmar, högar av material skyfflades i rätt ögonblick till rätt hög, det var flytande rörelser och mycket ljud.

Så fortsatte det under en dryg vecka, och jag hann med flera besök med kameran. Till slut var återvinningsmaterialet genomtuggat. Min ursprungliga hög med spretigt återvinningsträ var bara pinnar på marken framför en gylengul flisad hög. Nu doftade det trä.

Hela tiden fortsatte personbilarna, ibland med släpkärror, att backa upp mot återvinningshögen. Sist kom en man med träbitar som han hade lagt i bilens baklucka. Han gick fram mot lastskopan, talade med föraren och fick lasta ur bakluckan direkt i den stora skopan. Sedan kördes även hans träbitar till flistuggen. Den stora grusplanen framför flishögen var tom på återvinningsträ.

Allt var slut. Någon slags ordning infann sig.

Efter att träet har tuggats till flis, ska det hämtas av lastbilar och köras till förbränning och ge värme. Varbergs energi, som ligger inom synhåll från flishögen, tar inte emot det flisade materialet. Nej, det ska fraktas till den som köper det. Återvinningens egen logik och logistik är en gåta.

Just nu är "hållbarhet" den mest omhuldade termen i skogsbranschen. Skogen är svaret på alla miljöfrågor – den binder kol, den är vacker och hälsosam, den ska ersätta alla fossila bränslen, allt man kan göra av olja kan man göra av trä, skogen kan dessutom återvinnas i det oändliga och kan alltid återplanteras. Det tar dock sextio år innan den är avverkningsmogen.

Samtidigt är oljan så billig att flisat bränsle inte lönar sig. Kommunerna eldar hellre med sopor än med flis. Och att dela upp trä i fraktioner och göra plaster går visserligen, precis som vi gör med olja, men det är än så länge så dyrt och

en sådan tidsödande process att det är lång väg kvar innan vi har avslutat oljeberoendet och överallt bytt fossila bränslen mot något producerat av trä. Och innan vi flisar trä, måste vi förstås hugga ner skogen.

Är det hoppfullt att många av oss sopsorterar och lämnar till återvinning? Flishögen är resterna av en del av vår konsumtion. Just den här konsumtionen återvinns och blir till värmeenergi. Kanske är Flishögen ett hopp. Många vill tro att skogen är en del av lösningen. De som har fattat beslutet att köra gamla trä möbler till Återvinningscentralen deltar i den.

Just när hela världen var flisad, kom en lastbil med en lysande grön container och tippade återvinningsmaterial på grusplanen mot Getterön. Strax intill hade de två lastmaskinerna slutat sitt arbete, och den nyflisade högen doftade trä och lyste mot en blå himmel. Allt började om.

Våren 2016 Ulla Sundin Beck

